

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РЯБЕНКОВ ОЛЕКСІЙ ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК [658.15:005.59](043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ
НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор

Васильєва Тетяна Анатоліївна,

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького Сумського державного університету Міністерства освіти і науки України, в.о. директора

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор

Педченко Наталія Сергіївна, Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі”, директор;

кандидат економічних наук, доцент

Сабліна Наталія Вікторівна,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України, доцент кафедри фінансів

Захист дисертації відбудеться “28” квітня 2016 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.05.01 Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2, корпус М, ауд. 412.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий “26” березня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є. І. Нагорний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції у розвитку промислових підприємств України, зокрема низький рівень та тенденція до зниження рентабельності діяльності, зростання частки збиткових підприємств, неоптимальна структура витрат, дефіцит власного оборотного капіталу, втрата фінансової стійкості та платоспроможності вказують на формування ознак кризового фінансового стану в промисловому комплексі країни. Для подолання цих проблем світова практика пропонує нові методи і технології забезпечення ефективного функціонування суб'єктів господарювання, які комплексно реалізуються в системі фінансового контролінгу підприємства (ФКП).

Фундаментальні засади побудови систем контролінгу на підприємствах закладені у працях вітчизняних та зарубіжних науковців: О. О. Ананькіної, Е. А. Аткинсона, Р. Д. Банкера, І. О. Бланка, Й. Вебера, Г. Л. Вознюка, С. В. Данилочкіна, Р. С. Каплана, А. М. Кармінського, Х. Ю. Кюппера, Д. Хана, Р. Хілтона, Ч. Хорнгрена, А. І. Шигаєва, К. Штайнле та ін. Прикладний інструментарій оперативного та стратегічного ФКП досліджують, зокрема: В. В. Божкова, І. М. Боярко, Т. А. Васильєва, Н. О. Гура, Н. М. Дяченко, О. А. Зоріна, В. В. Івата, С. М. Ілляшенко, Л. О. Коваленко, О. Ю. Масленнікова, Н. С. Педченко, К. Л. Попченко, О. В. Прокопенко, М. С. Пушкар, Н. В. Сабліна, О. О. Терещенко, О. С. Телетов, Г. В. Уварова, Х. Й. Фольмут та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо ефективної організації систем контролінгу на підприємствах, дана проблема поки що залишається невирішеною остаточно. Подальшого розвитку потребує комплекс питань, пов'язаних з використанням ФКП як складової вартісно-орієнтованого стратегічного управління, оцінюванням фінансового ризику та потенціалу прибутковості підприємств як орієнтирів прийняття управлінських рішень в системі ФКП, формуванням ефективної організаційної структури системи ФКП, оптимізації структури витрат на підприємстві та ін. Недостатність висвітлення у наукових працях цих та інших питань стали визначальними при обґрунтуванні актуальності теми дослідження, обумовили його мету, задачі та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження відповідає тематиці науково-дослідних робіт Сумського державного університету та Української академії банківської справи. В межах теми “Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством” (№ ДР 0113U008383) розроблено науково-методичний підхід до врахування ризикованості при формуванні систем ФКП; теми “Фундаментальні основи управління сталим розвитком підприємства, території, суспільства” (№ ДР 0113U007870) – удосконалено підхід до оцінювання потенціалу прибутковості підприємства; теми “Методологія інноваційного забезпечення сталого розвитку підприємництва” (№ ДР 0113U007871) – визначено функціональні особливості інструментарію ФКП; теми “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (№ ДР 0109U006782) – проаналізовано фінансово-економічні проблеми розвитку промислових підприємств України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розвиток теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо організації системи фінансового контролінгу підприємства на основі ефективного використання потенціалу його прибутковості та управління фінансовими ризиками.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких *завдань*:

- узагальнити практичний досвід функціонування та організації систем ФКП в Україні;
- удосконалити концептуальні засади організації системи ФКП на основі структурного аналізу;
- дослідити основні етапи процесу організації системи ФКП;
- розробити науково-методичний підхід до комплексного оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства в системі стратегічного ФКП;
- розвинути науково-методичні підходи до управління фінансовими ризиками діяльності підприємства в системі ФКП та вибору відповідної фінансової стратегії розвитку підприємства;
- удосконалити науково-методичні засади оцінювання потенціалу прибутковості промислового підприємства як орієнтира прийняття управлінських рішень в системі ФКП;
- запропонувати типізацію центрів відповідальності як елементів системи ФКП;
- розвинути науково-методичні підходи до оптимізації структури витрат промислового підприємства в контексті ефективного використання потенціалу його прибутковості.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі організації системи ФКП.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичний інструментарій організації системи оперативного та стратегічного ФКП.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на фундаментальних положеннях сучасної економічної теорії, концепцій менеджменту, економіки та фінансів підприємства, економічного аналізу та контролю, управління ризиками, які визначають підходи до організації систем контролінгу на підприємствах.

Відповідно до поставлених завдань використано такі методи дослідження: аналіз, синтез, наукова абстракція (при удосконаленні концептуальної моделі організації системи ФКП); порівняльний і статистичний аналіз, логічне узагальнення та групування (при типізації методів та інструментів ФКП, центрів відповідальності, а також оцінюванні потенціалу прибутковості підприємства); системно-структурний аналіз, структурна декомпозиція (при формуванні моделі ФКП, спрямованої на ефективне використання потенціалу прибутковості); економіко-математичне моделювання (при розробці пропозицій щодо вибору стратегії управління фінансовими ризиками в системі ФКП); кореляційний, регресійний та дискримінантний аналіз (при визначенні оптимальних пропорцій структури витрат підприємства, а також розподілу ризиків в системі стратегічного ФКП).

Інформаційною базою дослідження є: нормативно-правові документи з питань регламентування фінансово-господарської діяльності підприємств; звітно-аналітична інформація Державної служби статистики України; опубліковані результати наукових досліджень щодо організації системи ФКП, а також дані фінансової звітності вітчизняних машинобудівних підприємств, зібрані та опрацьовані автором.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розвитку теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо організації системи фінансового контролінгу підприємства на основі ефективного використання потенціалу його прибутковості та управління фінансовими ризиками.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційної роботи є такі:

вперше:

- розроблено науково-методичний підхід до комплексного оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства, що дозволяє врахувати інтегральний вплив показників фінансового стану підприємства на формування його економічної доданої вартості, ранжованих за пріоритетністю моніторингу в системі ФКП, передбачає створення масиву даних експертним методом, нормалізацію показників, оцінювання ступеня ризику за допомогою таксонометричного підходу, визначення пріоритетності факторних ознак, кількісне та якісне оцінювання цього ризику на основі мінімаксного підходу;

удосконалено:

- концептуальні засади організації системи ФКП на основі структурного підходу, що на відміну від існуючих, передбачає виокремлення загальних та спеціальних його функцій, цілей та завдань оперативно-тактичної, стратегічної та організаційно-методичної підсистем, типізацію об'єктів та суб'єктів ФКП за методом організації фінансів підприємств, уточнення принципів організації системи ФКП та функціональних складових системи ФКП (інформаційне, методологічне та організаційно-технічне забезпечення), а також конкретизацію взаємозв'язків між складовими цієї системи;
- науково-методичний підхід до оцінювання потенціалу прибутковості підприємств як інтегральної характеристики рівня відповідності стану використання чинників формування ринкової вартості підприємства середньоринковим умовам, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє ідентифікувати клас потенціалу прибутковості підприємства (оптимальний, нормальний або незадовільний) та сформулювати інформаційну базу для прийняття стратегічних та оперативних управлінських рішень. Це є підґрунтям для визначення ефективного комплексу заходів щодо подальшого розвитку суб'єкта господарювання в умовах ринкової конкуренції з врахуванням взаємозв'язку між класами потенціалу прибутковості та видами ФКП;
- типізацію центрів відповідальності підприємства за базовими ознаками (вид та об'єкт ФКП; клас центру відповідальності; показники, що обліковуються, аналізуються та контролюються; функціонально-технологічні та організа-

ційні особливості ФКП) передбачає: 1) виділення класів центрів відповідальності за ознакою функціонально-технологічної специфіки видів ФКП – стратегічні фінансові і оперативні господарські центри відповідальності; 2) встановлення взаємозв'язків між класами, типами, видами центрів відповідальності за різними класифікаційними ознаками і формування на цій основі ієрархічно впорядкованої цілісної системи центрів відповідальності підприємства;

- науково-методичний підхід до визначення (на основі економіко-математичного моделювання та лінійного програмування) оптимальної структури витрат промислового підприємства, що відрізняється від існуючих урахуванням їх впливу на ключовий елемент збалансованої системи показників в системі ФКП – ринкову вартість підприємства в цілому та у розрізі чинників її формування;

набуло подальшого розвитку:

- науково-методичний підхід до управління фінансовими ризиками діяльності підприємства в системі ФКП на основі побудови алгоритму варіативної оптимізації, який, на відміну від існуючих, дозволяє здійснювати обґрунтований вибір фінансової стратегії розвитку промислового підприємства (гнучкого управління; управління в межах існуючої ресурсної бази; нормативного управління) залежно від встановлених нормативних обмежень та складу підконтрольних показників ФКП.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні наукові положення доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть застосовуватися для організації систем ФКП.

Рекомендації щодо формування фінансової структури підприємства за центрами відповідальності та обґрунтування стратегії його розвитку на основі рівня фінансового ризику впроваджені у діяльність ПрАТ “ПЕЕМ “Центральна енергетична компанія” (довідка від 10.11.2014 № 12/2528); щодо визначення класу потенціалу прибутковості підприємств та побудови моделі ФКП – в діяльність ПАТ “Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе” (довідка від 31.12.2014 № 39-04/16); щодо оптимізації структури витрат та оцінювання фінансового ризику на підприємстві – в діяльність ПАТ “Сумихімпром” (довідка від 17.10.2014 № 35-7/459).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін “Фінансовий контролінг”, “Фінансовий менеджмент” (акт від 15.09.2015) та ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ” при вивченні дисциплін “Фінансовий контролінг”, “Фінансовий менеджмент”, “Фінансова діяльність суб’єктів підприємництва”, “Управління фінансами акціонерних товариств”, “Управління фінансовими ризиками” (акт від 26.09.2014).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням. Наукові положення, розробки, результати, висновки і рекоменда-

ції, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися й одержали позитивну оцінку на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: “Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки” (м. Кам’янець-Подільський, 2011 р.); “Динаміка наукових досліджень – 2011” (м. Пшемишль, Республіка Польща, 2011 р.); “Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах” (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); “Економіка для екології” (м. Суми, 2012 р.); “Економіка та менеджмент: перспективи розвитку” (м. Суми, 2012 р.); “Економічні проблеми сталого розвитку” (м. Суми, 2012 р., 2014 р.); “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (м. Суми, 2011-2012 рр.); “Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України” (м. Суми, 2010-2012 рр.) та ін.

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дослідження опубліковано в 24 наукових працях загальним обсягом 16,14 друк. арк., з яких особисто автору належить 8,43 друк. арк., у тому числі: розділи в 2 колективних монографіях, 9 статей у наукових фахових виданнях з економіки (з них 5 включено до міжнародних наукометричних баз), 13 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації – 266 стор., у тому числі основного тексту 188 стор., 44 табл., 25 рис., 3 додатки і список літератури з 240 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету, завдання, об’єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі **“Теоретичні засади та практичний досвід організації системи фінансового контролінгу на підприємстві”** узагальнено практичний досвід та виявлено проблеми функціонування систем ФКП в промисловості України, удосконалено концептуальні засади їх організації.

Низький рівень рентабельності діяльності та тенденція до зростання збитковості промислових підприємств України (обсяг чистих збитків промисловості у 2015 р. становить близько 32% чистого збитку, отриманого економікою країни в цілому, що майже у 1,5 рази вище відповідного показника 2013 р.), наявність невикористаних резервів щодо підвищення фінансових результатів і зростання прибутковості за рахунок оптимізації витрат (у 2008-2015 рр. невикористані можливості для забезпечення прибуткової діяльності промислових підприємств складають в середньому 50,6% від розрахункового обсягу резерву річного приросту чистого прибутку) та поступове погіршення стану збалансованості основних фінансово-економічних показників вказують на посилення ознак кри-

зового фінансового стану в промисловому комплексі України і необхідність запровадження систем ФКП для його покращення.

Проблему організації контролінгу на підприємстві доцільно вивчати з позиції континентальної наукової школи, яка розглядає його як цілісну систему інформаційної підтримки менеджменту. Виходячи з цього, ознаками, які визначають взаємоінтегрованість систем стратегічного управління та контролінгу, слід вважати: орієнтацію на інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень; єдність оперативних фінансово-економічних розрахунків і стратегічних рішень; системність і комплексність; спрямованість на отримання позитивного синергетичного ефекту від поєднання різних функцій, методів та прийомів.

ФКП трактується в роботі як функціональна підсистема інформаційної підтримки системи фінансового менеджменту, яка передбачає комплексне використання методів, технологій та інструментів аналізу, планування, внутрішнього контролю, інформаційного забезпечення для вчасного виявлення впливів прийнятих управлінських рішень і результатів їх реалізації на фінансовий стан та ринкову вартість підприємства з метою забезпечення позитивного довгострокового ефекту щодо досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства в умовах динамічних змін зовнішнього та внутрішнього середовища за рахунок ефективного використання потенціалу прибутковості.

Концептуальні засади організації системи ФКП представлені на рис. 1. Відповідно до структурного підходу запропоновано: 1) виокремлювати загальні та спеціальні функції, що відображають специфічне місце ФКП у системі управління підприємством; 2) виділяти цілі та завдання оперативно-тактичної, стратегічної та організаційно-методичної підсистем ФКП; 3) здійснити типізацію об'єктів за методами організації фінансів підприємства, що дозволяє встановити відмінність у цільовій спрямованості ФКП та забезпечити вибір ефективних методів та інструментів контролінгу; 4) уточнити принципи організації ФКП; 5) уточнити функціональні складові системи ФКП (інформаційне, методологічне та організаційно-технічне забезпечення); 6) конкретизувати взаємозв'язки між складовими системи ФКП.

Характерною особливістю розвитку інструментів ФКП є їх комплексне поєднання з методами вартісно-орієнтованого управління, зумовлене історичною трансформацією системи контролінгу у базовий компонент стратегічного менеджменту. Дослідження інструментів ФКП дозволило уточнити їх класифікацію (за сферою використання – універсальні та інструменти оперативного або стратегічного контролінгу, за можливістю комбінування – елементні та комплексні) для обґрунтованого вибору найбільш ефективних з урахуванням специфіки завдань різних етапів технологічного циклу процесу контролінгу.

Дослідження динаміки основних фінансово-економічних показників діяльності промислових підприємств України засвідчують, що погіршення ефективності їх діяльності відбулося в тому числі і внаслідок загального зменшення обсягів виробництва та реалізації продукції (якщо у 2013 р. промислове виробництво скоротилося на 4,7%, у 2014 р. – на 10,7%, то у 2015 р. – на 18,8%).

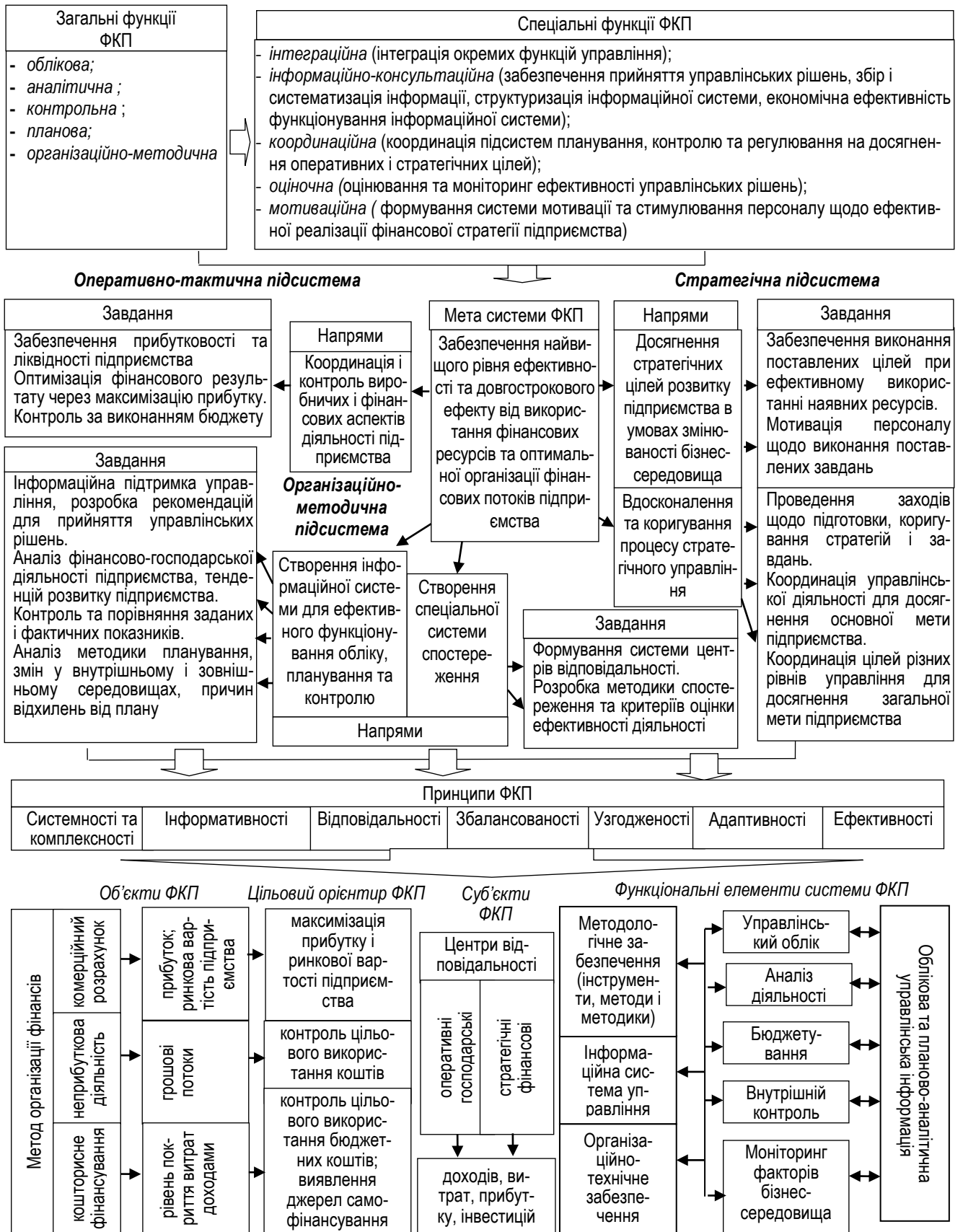

Рисунок 1 – Концептуальні засади організації системи ФКП

Це обмежує процеси капіталізації машинобудівних підприємств в Україні, знижує їх ринкову вартість та привабливість для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Основними чинниками, які стримують розвиток вітчизняних промислових підприємств, залишаються скорочення попиту на внутрішньому та зовнішніх ринках та недостатність фінансових ресурсів.

Протягом 2008-2015 рр. обмеження доступу до традиційного ринку Росії, низька конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках через високі вимоги до якості, низька енергоефективність виробництва (енергоспоживання на промислових підприємствах в Україні, на які припадає близько 77% загального споживання енергоносіїв серед видів економічної діяльності, перевищує відповідний показник за країнами-членами Європейського Союзу майже в 4 рази), високий рівень зношення основних засобів у промисловості (в 2014 р. він становив 57,3%) призвели до зниження обсягів промислового виробництва як окремих підприємств, так і промислового сектору економіки України в цілому (з 27,8% загального обсягу валового внутрішнього продукту у 2008 р. до 18% у 2015 р.).

Створення передумов для виходу на нові ринки потребує підвищення інноваційно-інвестиційної активності в промисловому секторі економіки, модернізації виробничого потенціалу, оновлення складу та покращення якості продукції. З огляду на незадовільний стан фондового ринку, високу вартість фінансових ресурсів, скорочення купівельної спроможності населення, низьку інвестиційну привабливість для інвесторів, можливості щодо розвитку промислових підприємств України, покращення їх інвестиційної активності, модернізації технологій, реалізації інновацій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності продукції, визначаються, насамперед, прибутковістю їх діяльності. Враховуючи це, системи ФКП вітчизняних промислових підприємств, на відміну від закордонних, мають бути орієнтовані, у першу чергу, на вирішення завдань зростання прибутковості та оптимізації витрат як основи для створення та підвищення ринкової вартості підприємства.

У другому розділі **“Організаційно-методичне забезпечення управління фінансовими ризиками в системі фінансового контролінгу на промисловому підприємстві”** уточнено праксіологічно-функціональні засади трактування процесу організації системи ФКП, удосконалено науково-методичні підходи до оцінювання та управління фінансовими ризиками в системі ФКП.

Основними етапами процесу організації системи ФКП запропоновано вважати наступні: 1) розробка концепції розвитку системи ФКП; 2) розробка методичного забезпечення системи ФКП (формування системи показників ефективності, внутрішніх нормативних методик їх розрахунку та аналізу); 3) формування організаційної структури системи ФКП за центрами відповідальності; 4) формування інформаційного і технічного забезпечення ФКП (автоматизованої системи); 5) моніторинг діяльності підприємства в цілому та окремих підрозділів за трьома таргетами: ефективність діяльності, потенціал прибутковості та фінансовий ризик; 6) формування збалансованої системи показників, встановлення їх граничних значень та допустимих відхилень; 7) виявлення основних

причин негативних відхилень; 8) вибір інструментів, методів та механізмів забезпечення досягнення цільових параметрів розвитку підприємства.

Моніторинг ефективності заходів з організації системи ФКП необхідно проводити у розрізі ланцюга відповідності “завдання – таргети – результат” за етапами організаційного процесу. Базовою вимогою до організації системи ФКП має бути побудова збалансованої системи показників, що поєднує ключові показники ефективності, визначені для суб’єктів управління, ієрархічно впорядковані за рівнями системи управління підприємством, цілями і завданнями, поданими у вигляді стратегічної карти розвитку підприємства.

Вивчення за результатами контролінгових процедур організаційно-методичного забезпечення системи ФКП, яке діє на промислових підприємствах України, засвідчило його недосконалість, зокрема невизначеність ключових таргетів моніторингу та контролю діяльності підприємства. В роботі в якості основних таких таргетів запропоновано використовувати рівень фінансового ризику втрати ринкової вартості та рівень потенціалу прибутковості підприємства.

В роботі запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства (рис. 2), який передбачає комплексне поєднання експертного методу при формуванні масиву даних, диференційованого підходу до процедури нормалізації параметрів для показників-стимуляторів (класична нормалізація) та показників-дестимуляторів (за формулою Севіджа), бального оцінювання ступеня ризику за допомогою таксонометричного методу оцінки параметрів, визначення пріоритетності ознак за формулою Фішберна, обґрунтування вибору рівня фінансового ризику серед існуючих альтернатив та його якісну оцінку (за допомогою мінімаксного методу). Такий підхід дозволяє отримувати інтегральну оцінку комплексного впливу чинників формування ринкової вартості підприємства на ризикованість його діяльності з урахуванням їх пріоритетності в процесі моніторингу та контролю.

У процесі оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства в роботі досліджено вплив на нього дев’яти факторів формування економічної доданої вартості підприємства (x_{ij} на рис. 2), а саме: інвестованого капіталу, рентабельності діяльності, оборотності кредиторської заборгованості, плеча фінансового важеля, капіталовіддачі, рівня операційних витрат, вартості власного капіталу, частки власних коштів в обсязі інвестованого капіталу, суми сплачених відсоткових платежів у розрахунку на 1 грн. інвестованого капіталу.

Визначено, що у 2008-2013 рр. в цілому рівень фінансового ризику втрати ринкової вартості для промислових підприємств України був середнім (становив близько 0,40 одн.), а для найпотужнішого машинобудівного підприємства Сумського регіону – ПАТ “Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе” – 0,32 одн. відповідно.

Організація ризикоорієнтованих систем ФКП передбачає використання спеціальних методів обґрунтування вибору стратегії управління господарською діяльністю підприємства з урахуванням чинників, які визначають рівень ризиків його діяльності. Оптимальну стратегію запропоновано обирати за допомогою інструментарію економіко-математичного моделювання, який дозволяє формалізувати залежність очікуваного фінансового ризику від нормативних обмежень та складу підконтрольних показників, прийнятих в системі ФКП.

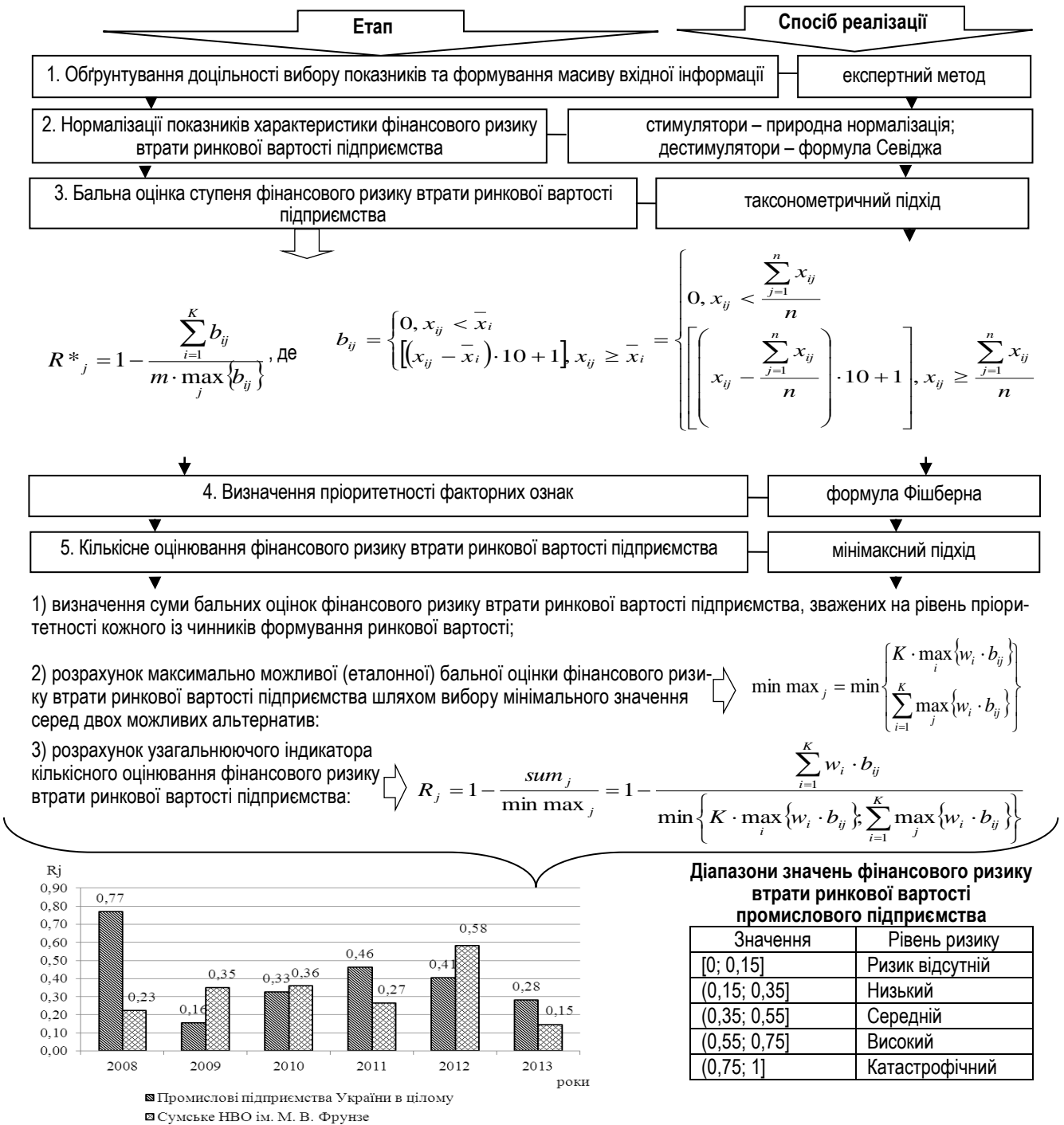

Рисунок 2 – Науково-методичний підхід до оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства в системі стратегічного фінансового контролінгу

Умовні позначення: R^*_j – бальна оцінка ступеня фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства (ВРВП) за j -й рік; b_{ij} – бальна оцінка i -го показника за j -ий рік; m – загальна кількість показників; K – загальна кількість показників характеристики фінансового ризику ВРВП; x_{ij} – значення i -го показника за j -ий рік; \bar{x}_i – середнє значення i -го показника; $[]$ – ціла частина числа; n – загальна кількість років за розглянутий часовий інтервал; $\min \max_j$ – мінімальне значення максимально можливої бальної оцінки фінансового ризику ВРВП за j -ий рік; w_i – ваговий коефіцієнт i -го показника; R_j – рівень фінансового ризику ВРВП за j -й рік; sum_j – сума зважених бальних оцінок фінансового ризику ВРВП за j -ий рік.

У дисертації розвинуто науково-методичні підходи до управління фінансовими ризиками діяльності в системі ФКП на основі параметричного програмування та побудови економіко-математичних моделей варіативної оптимізації. Це дозволяє здійснювати обґрунтований вибір серед трьох можливих альтернативних фінансових стратегій розвитку промислового підприємства:

1) гнучкого управління з врахуванням рівня чутливості ключових стратегічних показників ефективності до впливу факторів їх формування (ця стратегія передбачає управління ризикованістю діяльності підприємства за рахунок коригування ступеня впливу різних таргетів збалансованої системи показників в системі ФКП на ризик втрати ринкової вартості підприємства):

$$r = \sum_{j=1}^n (c_j + d_j t)(x_j - M_0(X)) \rightarrow \min \quad (1)$$

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j = b_i, (i = 1 \div m), \\ x_j \geq 0, (j = 1 \div n) \end{cases}$$

2) управління в межах існуючої ресурсної бази (ця стратегія передбачає регулювання кількісних характеристик рівня фінансового ризику на основі варіації показників ресурсної бази діяльності підприємства, жорсткий контроль відповідності обсягів потреби підприємства в різних ресурсах можливостям щодо їх залучення):

$$r = \sum_{j=1}^n c_j (x_j - M_0(X)) \rightarrow \min \quad (2)$$

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^n (a_{ij} + p_{ij} t) x_j = b_i, (i = 1 \div m), \\ x_j \geq 0, (j = 1 \div n) \end{cases}$$

3) нормативне управління (ця стратегія передбачає контроль допустимих меж варіації норм витрачання ресурсів для досягнення планових показників діяльності підприємства):

$$r = \sum_{j=1}^n c_j (x_j - M_0(X)) \rightarrow \min \quad (3)$$

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^n a_{ij} x_j = b_i + g_i t, (i = 1 \div m), \\ x_j \geq 0, (j = 1 \div n) \end{cases}$$

де r – ризикованість діяльності підприємства, що оцінюється сукупним відхиленням показника ефективності різних видів діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) від його планового (модального) значення; x_j – змінна

управління, тобто певний таргет стратегії розвитку підприємства (прибуток, ринкова вартість підприємства, економічна додана вартість та ін.); a_{ij} , p_{ij} – константи, які відображають норми витрат наявного обсягу ресурсів підприємства для досягнення певного значення таргету вибору стратегії розвитку підприємства; c_j , d_j – константи, які відображають ступінь впливу кожної змінної управління на кількісну характеристику ефективності діяльності підприємства (прибутковості, доходності інвестицій та ін.); b_i , g_i – константи, що визначають наявний обсяг ресурсів для реалізації діяльності підприємства; t – параметр, що характеризує частку використання наявного обсягу ресурсів, яка залежить від обраної стратегії управління, для досягнення певного значення таргету вибору стратегії розвитку підприємства; $M_0(X)$ – модальне значення кількісної характеристики змінних управління; j – вид діяльності підприємства; i – вид ресурсу; n – кількість розглянутих видів діяльності; m – кількість ресурсів.

Управління фінансовими ризиками діяльності підприємства на основі параметричного програмування передбачає вибір оптимальної стратегії управління шляхом вирішення задачі мінімізації показника ризикованості діяльності підприємства (r) симплексним методом, що дозволяє досягти найвищого рівня ефективності та довгострокового ефекту від використання фінансових ресурсів за рахунок мобілізації реальних та потенційних фінансових можливостей збільшення прибутку та нарощення ринкової вартості підприємства.

У третьому розділі “**Методичні засади організації фінансового контролінгу в контексті ефективного використання потенціалу прибутковості промислового підприємства**” удосконалено науково-методичні підходи до оцінювання потенціалу прибутковості промислового підприємства, розроблено пропозиції щодо типізації центрів відповідальності як елементів ФКП та оптимізації структури витрат промислових підприємств в контексті ефективного використання потенціалу прибутковості.

Комплексна реалізація стратегічних і тактичних завдань розвитку підприємства забезпечується за рахунок раціонального розподілу функціональних обов’язків між суб’єктами ФКП та диференціації методів за етапами реалізації контрольних процедур в організаційно-економічній моделі ФКП, яка узгоджує складові методичного забезпечення системи організації ФКП у частині реалізації стратегічної мети розвитку підприємства – зростання його ринкової вартості за рахунок максимізації прибутковості діяльності.

У роботі удосконалено типізацію центрів відповідальності як базових елементів системи ФКП. На відміну від існуючих, вона передбачає: 1) виділення класів центрів відповідальності за функціонально-технологічною специфікою стратегічного і оперативного ФКП (стратегічні фінансові і оперативні господарські центри відповідальності); 2) встановлення взаємозв’язків між класами, типами, видами центрів відповідальності за різними класифікаційними ознаками (вид фінансового контролінгу, клас центру відповідальності, об’єкт фінансового контролінгу; показники, що обліковуються, аналізуються та контролюються; функціонально-технологічні та організаційні особливості). Це дозволяє підви-

щити ефективність організаційно-технічного забезпечення системи ФКП за рахунок чіткого розмежування її складових за роллю і призначенням в фінансовій структурі підприємства, сферами приналежності, об'єктами і завданнями, показниками, що обліковуються, аналізуються та контролюються.

Динамічною комплексною характеристикою наявних резервів досягнення головної мети ФКП є потенціал прибутковості – складова фінансового потенціалу, яка визначається можливостями щодо зростання прибутку та збільшення ринкової вартості підприємства. В роботі удосконалено науково-методичний підхід до його оцінювання на основі інтегральної комплексної характеристики рівня відповідності середньоринковим значенням системи показників, які є чинниками формування економічної доданої вартості підприємства (рис. 3).

Запропонований підхід дозволяє визначити орієнтири у застосуванні заходів системи ФКП для підприємств з різним класом потенціалу прибутковості. В контексті диференціації ступеня сформованості та використання потенціалу прибутковості підприємств виділено три класи – оптимальний, нормальний та незадовільний, що дозволяє підвищити ефективність ФКП за рахунок вибору відповідного комплексу управлінських заходів.

При цьому встановлено, що методи та прийоми стратегічного контролінгу можуть використовуватися переважно на підприємствах, які мають оптимальний та нормальний клас використання потенціалу прибутковості, а якщо він є незадовільним, то управління фінансово-економічною діяльністю підприємства має бути орієнтовано на пріоритетне застосування інструментарію оперативного ФКП.

Ефективне використання потенціалу прибутковості підприємства передбачає спрямованість системи ФКП на оптимізацію сукупних витрат за критерієм максимізації ринкової вартості підприємства з урахуванням впливу обсягів та структури операційних витрат на її формування.

Для визначення цільової структури сукупних витрат в системі ФКП, досягнення якої забезпечує прибуткове функціонування та нарощення ринкової вартості підприємства, розроблено науково-методичний підхід, який засновано на моделюванні залежності ринкової вартості підприємства та чинників її формування від зміни обсягів та структури сукупних витрат засобами економіко-математичного та лінійного програмування (рис. 4).

У результаті практичних розрахунків за даними ПАТ “Сумське НВО ім. М. В. Фрунзе” встановлено, що в умовах посилення об'єктивних обмежень щодо ефективного функціонування промисловості в Україні, викликаних кризовими явищами в економіці, оптимальною є структура витрат, у якій операційні витрати промислового підприємства становлять понад 80%. Це зумовлює віднесення складу, структури і доходності операційних витрат до числа ключових підконтрольних параметрів в системі ФКП.

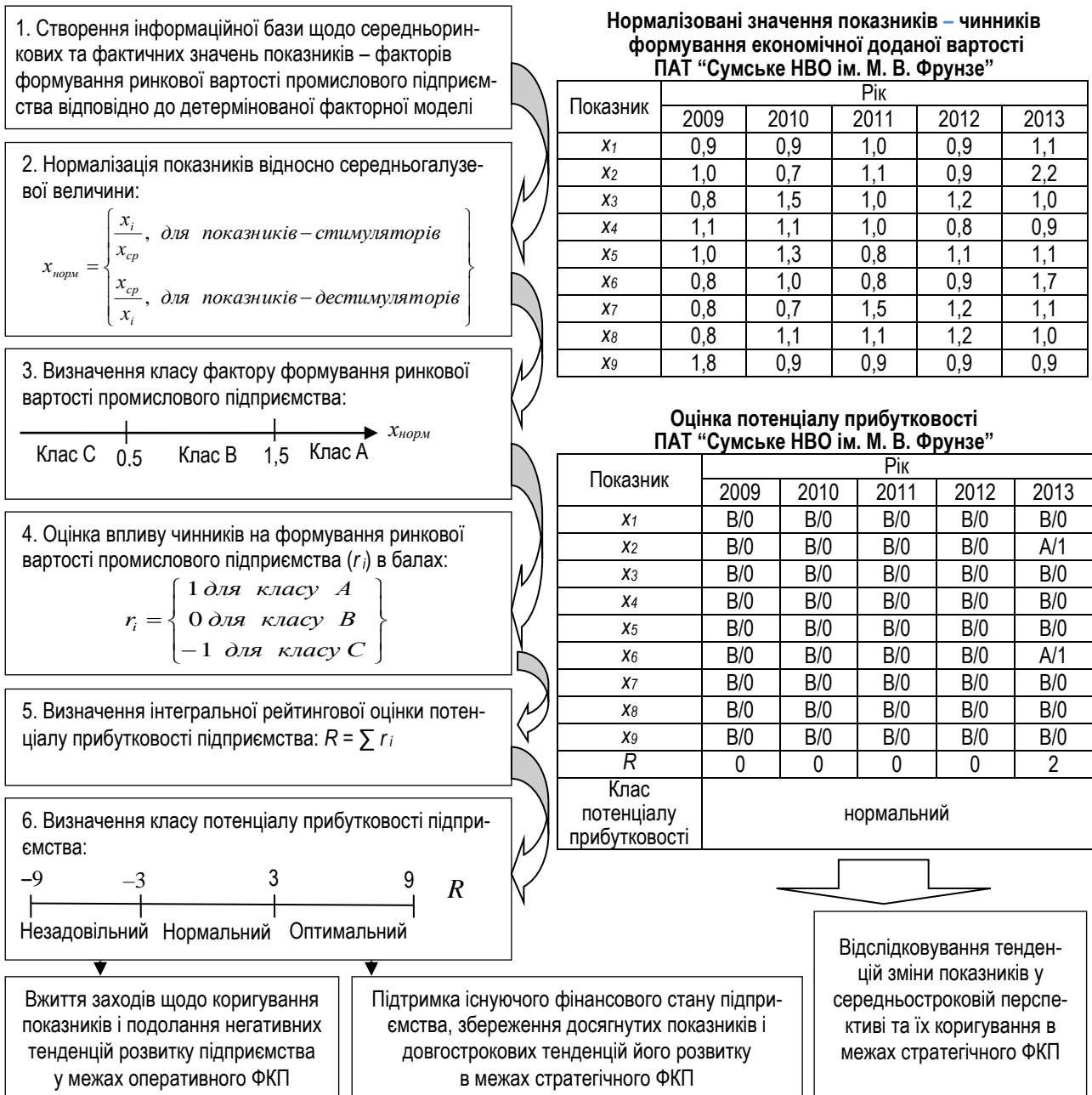

Рисунок 3 – Методичні засади оцінювання потенціалу прибутковості підприємства в системі ФКП

Умовні позначення: $x_{\text{норм}}$ – нормалізоване значення показника; x_i – значення показника; $x_{\text{ср}}$ – середньогалузеве значення показника; x_1 – інвестований капітал; x_2 – рентабельність операційної діяльності; x_3 – оборотність кредиторської заборгованості; x_4 – співвідношення безвідсоткових зобов'язань і платного капіталу; x_5 – коефіцієнт загальної капіталовіддачі; x_6 – частка операційних витрат на 1 грн. реалізованої продукції; x_7 – вартість власного капіталу; x_8 – частка власних коштів в обсязі інвестованого капіталу; x_9 – сума сплачених відсоткових платежів на 1 грн. інвестованого капіталу; r_i – оцінка впливу показника-фактора на формування ринкової вартості підприємства; R – інтегральна оцінка впливу факторів на формування ринкової вартості підприємства.

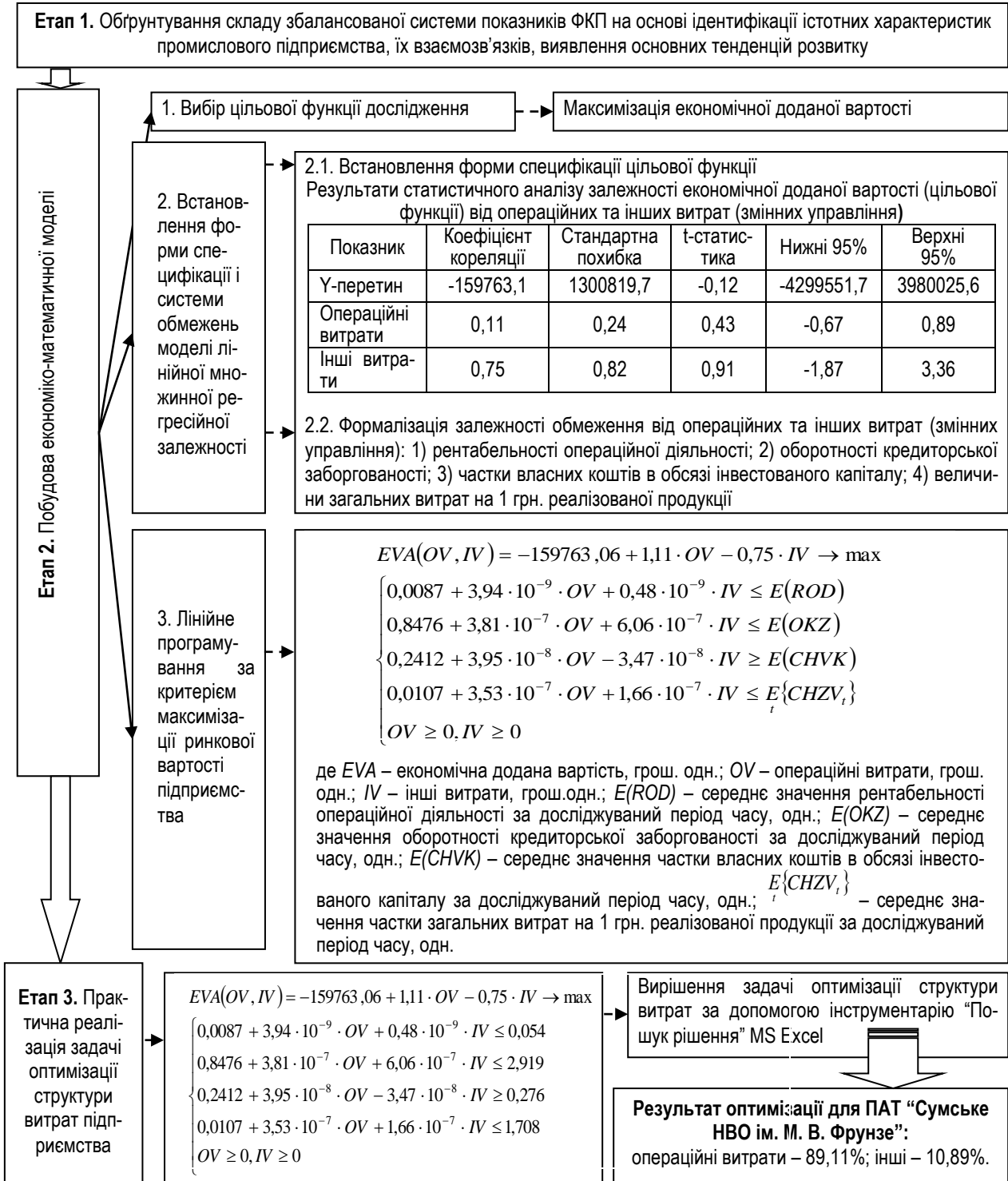

Рисунок 4 – Науково-методичний підхід до оптимізації структури витрат промислового підприємства в системі ФКП

Впровадження цих пропозицій дозволить промисловим підприємствам України ефективно організувати системи ФКП і повноцінно реалізувати наявний потенціал їх прибутковості.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення науково-прикладної задачі розвитку теоретико-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо організації системи фінансового контролінгу підприємства на основі ефективного використання потенціалу його прибутковості та управління фінансовими ризиками

За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. При вивченні проблем організації ФКП доцільно виходити з постулатів континентальної наукової школи та розглядати його як функціональну підсистему інформаційної підтримки системи фінансового менеджменту на підприємстві. Це забезпечує отримання позитивного синергетичного ефекту від взаємної інтегрованості систем стратегічного управління та контролінгу за рахунок комплексного поєднання їх функцій, методів та прийомів, системної узгодженості оперативних фінансово-економічних розрахунків і стратегічних рішень.

2. Концептуальні засади організації системи ФКП слід розглядати з позиції структурного підходу, який дозволяє: 1) відобразити специфічну роль ФКП у системі управління шляхом поділу його функцій на загальні та спеціальні; 2) структурувати систему ФКП на підсистеми за їх цільовим спрямуванням та функціональним призначенням – оперативно-тактичну, стратегічну та організаційно-методичну; 3) встановити відмінність у цільовій спрямованості ФКП та обґрунтовано обирати ефективні методи та інструменти залежно від методу організації фінансів, який застосовується на підприємстві; 4) покращити інформаційно-аналітичне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень за рахунок встановлення взаємозв'язків між складовими системи ФКП – об'єктами, суб'єктами (центрами відповідальності), принципами та елементами (методологічне та організаційно-технічне забезпечення, інформаційна система).

3. Головним напрямом розвитку інструментів ФКП в сучасних умовах слід вважати поєднання їх з методами вартісно-орієнтованого управління. При цьому вибір інструментів залежить від специфіки завдань на різних етапах технологічного циклу ФКП, що передбачає класифікацію інструментів за сферою використання – універсальні та інструменти оперативного або стратегічного контролінгу, за можливістю комбінування – елементні та комплексні.

4. В збалансованій системі показників, на основі якої здійснюється управління діяльністю в системі ФКП, у якості ключового таргету слід використовувати рівень фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства. В процесі його оцінювання доцільно враховувати інтегральний вплив чинників формування ринкової вартості підприємства, ранжованих за пріоритетністю моніторингу в системі ФКП, що досягається шляхом комплексного поєднання низки методів та підходів (експертний метод, процедура нормалізації параметрів, таксонометричний підхід бальної оцінки параметрів, визначення пріоритетності ознак, мінімаксий метод) в багатосходинковому алгоритмі оцінювання.

5. Стратегію управління господарською діяльністю в ризикоорієнтованих системах ФКП слід обирати на основі економіко-математичного моделювання

залежності очікуваного фінансового ризику з урахуванням нормативних обмежень та складу контрольованих параметрів збалансованої системи показників на підприємстві. При цьому у якості можливих альтернатив мають використовуватися такі фінансові стратегії підприємства: гнучке управління, управління в межах існуючої ресурсної бази, нормативне управління.

6. З метою забезпечення можливості ефективної реалізації цілей та завдань системи ФКП, центри відповідальності слід класифікувати за такими базовими ознаками – вид та об’єкт ФКП, клас центру відповідальності, показники, що обліковуються, аналізуються та контролюються; функціонально-технологічні та організаційні особливості ФКП. Це дозволяє впорядкувати організаційну підсистему системи ФКП шляхом встановлення відповідності між класами, типами та видами суб’єктів ФКП, взаємозв’язків між ними.

7. Спроможність підприємства досягати головну мету системи ФКП (збільшення ринкової вартості) визначається сформованістю та використанням потенціалу прибутковості підприємства. Його необхідно оцінювати на основі кількісної інтегральної оцінки рівня відповідності системи показників-факторів формування ринкової вартості підприємства середньоринковим значенням. При цьому комплекс управлінських заходів та інструментів, який рекомендується використовувати підприємству для підвищення ринкової вартості в системі ФКП, визначається класом потенціалу прибутковості.

8. Для ефективного використання потенціалу прибутковості підприємствам слід скеровувати систему ФКП на оптимізацію витрат з урахуванням впливу обсягів та структури операційних витрат на формування ринкової вартості підприємства. У сучасних умовах, які визначають об’єктивні обмеження щодо ефективного функціонування промисловості в Україні, оптимальною є структура витрат, у якій операційні витрати промислового підприємства становлять понад 80%. Це засвідчує доцільність застосування в системах ФКП у якості основних підконтрольних параметрів показників, які характеризують склад, структуру і доходність операційних витрат.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Стратегічне фінансове управління підприємством : монографія / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко, О. В. Рябенков та ін. – Суми : Університетська книга, 2014. – 176 с. (10,20 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено сутність ФКП і його інструментарій; розроблено підходи до оцінки фінансового потенціалу та управління ризиками підприємства (3,75 друк. арк.)*
2. Рябенков О. В. Організація системи фінансового контролінгу на підприємстві в умовах зростання ризиків виникнення кризової ситуації / О. В. Рябенков // Держава, підприємства та банки в системі антикризового управління : монографія / за ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. – Суми : “Ярославна”, 2013. – С. 223–231 (0,34 друк. арк.).

Статті в наукових фахових виданнях України

3. Рябенков О. В. Оцінка доцільності організації систем фінансового контролінгу на підприємствах України / О. В. Рябенков // Вісник Одеського національного університету. – 2014. – Том 19. – Випуск 3/2. – С. 194–197. – Серія “Економіка” (0,47 друк. арк.).
4. Рябенков О. В. Фінансовий контролінг як інструмент управління економічними процесами на підприємстві / О. В. Рябенков, Т. А. Васильєва // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1 (36). – С. 84–90 (0,66 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено особливості стратегічного контролінгу в системі фінансового менеджменту (0,33 друк. арк.). (Випуск журналу входить до міжнародної бази даних Index Copernicus).*
5. Рябенков О. В. Технології контролінгу реалізації фінансової стратегії на підприємстві / О. В. Рябенков // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2013. – № 4 (60). – С. 136–140. – Серія “Економічні науки” (0,38 друк. арк.).
6. Рябенков О. В. Комплексний підхід до застосування методів фінансового контролінгу в контексті ефективного використання потенціалу прибутковості / О. В. Рябенков, Т. А. Васильєва // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10 (148). – С. 160–165 (0,37 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено модель ФКП, спрямованого на ефективне використання потенціалу прибутковості (0,27 друк. арк.). (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз SciVerse Scopus by Elsevier, Index Copernicus та ін.).*
7. Рябенков О. В. Застосування методик виміру результатів у системі фінансового контролінгу підприємства / О. В. Рябенков, Я. В. Самусевич // Економічний простір. – 2012. – № 63. – С. 289–295 (0,39 друк. арк.). *Особистий внесок: надано характеристику результатів процедур ФКП (0,20 друк. арк.). (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз Index Copernicus, Російський індекс наукового цитування).*
8. Рябенков О. В. Роль та значення системи контролінгу в процесі стратегічного управління / О. В. Рябенков, А. В. Височина // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 326–329 (0,41 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено стратегічну карту та ключові показники ефективності збалансованої системи показників в системі ФКП (0,21 друк. арк.). (Випуск журналу входить до міжнародних наукометричних баз Index Copernicus, Російський індекс наукового цитування та ін.).*
9. Рябенков О. В. Особливості організації системи фінансового контролінгу на промисловому підприємстві в умовах підвищення ризиковості його діяльності / О. В. Рябенков // Економіка. Фінанси. Право. – 2011. – № 11–12. – С. 38–43 (0,45 друк. арк.).
10. Рябенков О. В. Напрями удосконалення політики управління фінансовими результатами промислового підприємства / О. В. Рябенков // Міжнародний науковий журнал “Механізм регулювання економіки”. – 2012. – № 1. – С. 196–203 (0,55 друк. арк.). *(Випуск журналу входить до міжнародної наукометричної бази Central European Journal Of Social Sciences And Humanities).*
11. Рябенков О. В. Використання АВС-методу в системі управління витратами промислового підприємства / О. В. Рябенков, Т. А. Васильєва // Сталий розвиток економіки. – 2011. – № 1 (4). – С. 181–185 (0,41 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено пропозиції щодо оптимізації витрат в системі ФКП (0,21 друк. арк.).*

Матеріали наукових конференцій

12. Рябенков О. В. Система фінансового контролінгу на підприємстві / О. В. Рябенков // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 6–8 травня 2014 р.) : у 2 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко, О. В. Люльова. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – Т. 1. – С. 275–277 (0,10 друк. арк.).
13. Рябенков О. В. Оцінка фінансового потенціалу промислового підприємства у системі фінансового контролінгу / О. В. Рябенков // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірн. тез доповідей XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (8–9 листопада 2012 р.) / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – С. 181–183 (0,10 друк. арк.).
14. Рябенков О. В. Розробка “дерева цінності” підприємства / О. В. Рябенков, О. М. Гриценко // Актуальні проблеми економіки і управління в сучасних соціально-економічних умовах : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (2–3 жовтня 2012 р.). – Дніпропетровськ: Герда, 2012. – С. 138–140 (0,10 друк. арк.). *Особистий внесок: розроблено «дерево цінності» як інструмент стратегічного ФКП (0,05 друк. арк.).*
15. Рябенков О. В. Фінансовий контролінг в контексті впровадження корпоративної системи управління підприємством / О. В. Рябенков // Економіка ХХІ века: глобалізація, кризи, розвиток : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29–30 червня 2012 г.). – Харків : ИФИ, 2012. – С. 49–50 (0,12 друк. арк.).
16. Рябенков О. В. Впровадження системи BSC та KPI в фінансовий менеджмент підприємства / О. В. Рябенков // Економіка та менеджмент: перспективи розвитку : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (22–24 червня 2012 р.) / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – С. 125–126 (0,07 друк. арк.).
17. Ryabekov Oleksiy. Financial controlling in management of economic processes on industrial enterprise / Oleksiy Ryabekov, Mykola Kostel // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірн. тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – Т. 1. – С. 49–50 (0,11 друк. арк.). *Особистий внесок: визначено функціональні навантаження ФКП (0,06 друк. арк.).*
18. Ryabekov Oleksiy. Balanced scorecard as an element of financial controlling system / Oleksiy Ryabekov, Alina Vysochyna // Economics for Ecology ISCS’2012 : papers presented at 18th International Scientific Conference (April 27–30, 2012 y.). – Sumy : Sumy State University, 2012. – P. 192–193 (0,15 друк. арк.). *Особистий внесок: виділено особливості формування системи ключових індикаторів ФКП за проєкціями збалансованої системи показників (0,07 друк. арк.).*
19. Рябенков О. В. Методологічний інструментарій у системі фінансового контролінгу на підприємстві / О. В. Рябенков // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту

- СумДУ (3–5 квітня 2012 р.) : у 8 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ, 2012. – Т. 7. – С. 108–109 (0,12 друк. арк.).
20. Рябенков О. В. Формування бюджетів як первинна функція фінансового контролю / О. В. Рябенков // Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (15–16 листопада 2011 р.), ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський. Ч. 1. – Тернопіль : Крок, 2011. – С. 54–56 (0,16 друк. арк.).
 21. Рябенков О. В. Удосконалення методики фінансового контролю на промисловому підприємстві / О. В. Рябенков // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 1. – С. 106–108 (0,10 друк. арк.).
 22. Рябенков О. В. Оцінка потенціалу прибутковості промислового підприємства / О. В. Рябенков // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірн. тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 травня 2011 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2011. – Т. 1. – С. 108–109 (0,10 друк. арк.).
 23. Ryabekov O. V. The methodological approach to the potential profitability of industrial enterprises assessment / O. V. Ryabekov // Dynamika naukowych badań – 2011 : materiały VII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07–15 lipca 2011 r.). – Volume 3. Ekonomiczne nauki. – Przemysł : Nauka i studia, 2011. – P. 89–91 (0,17 друк. арк.).
 24. Рябенков О. В. Оптимізація витрат у системі фінансового контролю / О. В. Рябенков, Л. Л. Гриценко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. / ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 183–185. (0,11 друк. арк.). *Особистий внесок: обґрунтовано оптимальну модель управління витратами в системі ФКП (0,05 друк. арк.).*

АНОТАЦІЯ

Рябенков О. В. Організація системи фінансового контролю на промисловому підприємстві. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Сумський державний університет, Суми, 2016.

Дисертаційне дослідження присвячене розвитку теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з організації системи фінансового контролю підприємств (ФКП) на основі ефективного використання потенціалу його прибутковості та управління фінансовими ризиками. Удосконалено концептуальні засади організації та побудовано модель системи ФКП, спрямовану на ефективне використання потенціалу прибутковості; розроблено науково-

методичний підхід до оцінювання фінансового ризику втрати ринкової вартості підприємства та потенціалу прибутковості промислового підприємства; поглиблено методичні засади оптимізації структури витрат, які передбачають врахування залежності ринкової вартості підприємства від чинників її формування; запропоновано підходи до управління фінансовими ризиками діяльності в системі ФКП.

Ключові слова: контролінг, фінансовий контролінг підприємства, стратегічне управління, управління ризиками, оптимізація витрат, потенціал прибутковості.

АННОТАЦИЯ

Рябенков О. В. Организация системы финансового контроллинга на промышленном предприятии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Сумский государственный университет, Сумы, 2016.

В диссертационном исследовании решается важная научно-практическая задача развития теоретико-методических основ и формирования рекомендаций в области организации систем финансового контроллинга промышленных предприятий (ФКП) на основе эффективного использования потенциала прибыльности. Результатом исследования является совершенствование концептуальных основ организации систем ФКП, а также предложения и разработки, касающиеся совершенствования организационного и методического обеспечения финансового контроллинга. При этом в качестве основных целевых параметров мониторинга в системах контроллинга на предприятии рассматриваются финансовый риск и потенциал прибыльности. В работе предложен научно-методический подход к оценке финансового риска, позволяющий учитывать тенденции его формирования под воздействием факторов создания рыночной стоимости предприятия. Изложены авторские подходы к управлению рисками предприятия в системе ФКП, основанные на использовании параметрического линейного программирования эффективности и рискованности деятельности промышленного предприятия. Их применение позволяет осуществлять обоснованный выбор стратегии управления финансовыми рисками с учетом реальных и потенциальных финансовых возможностей, существующих финансово-экономических ограничений, а также воздействия стимулирующих и дестимулирующих факторов формирования рыночной стоимости предприятия. Определены требования и направления формирования функциональных элементов организации системы ФКП (организационно-технического, методического обеспечения, информационной системы), представлена классификация центров ответственности по классам, типам, видам, построена модель финансового контроллинга, направленного на эффективное использование потенциала прибыльности. Разработан научно-методический подход к проведению оценки потенциала прибыльности промышленного предприятия, предполагающий расчет интегрального уровня, характеризующего соответствие факторов формирования рыночной стоимости предприятия их среднерыночным значениям. Он позволяет идентифицировать класс использования потенциала прибыльности и осуществлять формирование комплекса мер, ориентированного на управление стоимостью финансового

контроллинга с учетом финансово-экономических особенностей текущего финансового состояния предприятия. Предложен научно-методический подход к определению оптимальной структуры расходов промышленного предприятия, предусматривающий применение приёмов экономико-математического моделирования и линейного программирования для формализации влияния изменения структуры расходов на рыночную стоимость предприятия и другие финансово-экономические показатели. Эти показатели являются факторами формирования экономической добавленной стоимости в сбалансированной системе показателей, используемой для конкретизации целевых и контролируемых параметров стратегии развития предприятия в системе ФКП.

Ключевые слова: контроллинг, финансовый контроллинг предприятия, стратегическое управление, управление рисками, потенциал прибыльности.

SUMMARY

Ryabenkov O. V. Organization of financial controlling system on industrial enterprise. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of candidate of economic science on speciality 08.00.04 – Economics and management (according to economic activity types). – Sumy State University, Sumy, 2016.

Dissertation research is devoted to the development of theoretical and methodical background and formation of practical recommendations for the organization of the enterprise financial controlling system through the effective use of its profitability potential and financial risk management. Conceptual basis of the organization of enterprise financial controlling system and the model that is oriented on the effective use of enterprise profitability potential are developed; scientific and methodical approach to the assessment of financial risk of enterprise market value loss and its profitability potential is developed; methodical framework to the optimization of cost structure that takes into account dependence of enterprise market value on the factors of it formation is deepened; approaches to the financial risks management in the enterprise financial controlling system are proposed.

Key words: controlling, financial controlling of enterprise, strategic management, risk management, cost optimization, profitability potential.

Підписано до друку 25.03.2016

Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3062 від 17.12.2007.